

ODCIENIE REGIONALIZMU

„O obywatelstwie Państwa Polskiego” – na przykładzie dokumentów mieszkanki z miejscowości Pobiedna, (powiat lubański), 1946-1947.

Wystawa zorganizowana w ramach projektu „Odcienie regionalizmu”, którego celem jest ukazanie istotnych zdarzeń i procesów historycznych zachodzących na obszarze właściwości Archiwum Państwowego we Wrocławiu Oddział w Bolesławcu (tj. obszaru trzech powiatów: bolesławieckiego, lubańskiego i zgorzeleckiego). W prezentacji wykorzystano materiały archiwalne z zasobu Archiwum Państwowego we Wrocławiu Oddział w Bolesławcu.

Projekt mapy Ryszard Bagmaga.
Projekt logo Ryszard Bacmaga i Olga Hałat.
Skany: Olga Hałat.
Przygotowanie prezentacji strumieniowej inż. Rafał Raczyński.

Organizator

 **ARCHIWA
PAŃSTWOWE**
ARCHIWUM PAŃSTWOWE WE WROCŁAWIU
ODDZIAŁ W BOLESŁAWCU

Kurator wystawy

starszy kustosz
Barbara Grzybek

AUTOCHTON – TUBYLEC – RDZENNY MIESZKANIEC DANEGO OBSZARU

słownik PWN (sjp.pwn.pl)

Według profesora Andrzeja Saksona, socjologa specjalizującego się w badaniach mniejszości etnicznych termin autochton określa także mieszkańca pogranicza polsko-niemieckiego, byłego obywatela III Rzeszy, deklarującego polskie pochodzenie. Termin ten bywał niezrozumiały dla osób nim określanych, bywał też stygmatyzujący. Polskojęzyczni mieszkańcy dawnych Prus Wschodnich pochodzili głównie z Mazowsza (z Kurpiów). W ścisłym tego słowa znaczeniu autochtonami nie byli. Pomimo tego, ze względów propagandowych termin ten od 1945 r. był narzucany przez władze PRL. Przyjął się i bywa używany do dziś, także w innych językach. Za rodowitych (autochtonicznych) mieszkańców tych terenów uznać należałoby Prusów.

(<https://pl.wikipedia.org/wiki/Autochton>)

Wraz z problemem wysiedlania ludności niemieckiej z Ziemi Zachodnich (Ziemi Odzyskane) na podstawie ustaleń międzynarodowych (Konferencja w Teheranie – 28.11. – 1.12.1943 i Konferencja w Poczdamie 17.07-02.08.1945 r.) pojawiła się kwestia określenia statusu tzw. ludności rodzimej (autochtonów) – weryfikacja narodowościowa.

Zarządzeniem Ministra i Administracji Publicznej z 20 czerwca 1945 roku uregulowano kwestię wydawania tymczasowych trzymiesięcznych zaświadczeń uprawniających do korzystania z praw przysługujących obywatelom polskim:

- w dniu 31 sierpnia 1939 r. mieszkali na terenach Ziemi Odzyskanych i należeli do narodowości polskiej;
- nie byli członkami NSDAP i nie podlegali dyskryminacji przez postanowienia dekretu z 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowskich – hitlerowskich zbrodniarzy (Dz.U. 1944, nr 4, poz. 16)
- złożyli pisemną deklarację wierności narodowi polskiemu.

Jednolite zasady postępowania przy stwierdzeniu polskiej przynależności narodowej ludności autochtonicznej na ziemiach przyłączonych wprowadziło zarządzenie ministra Ziem Odzyskanych z 6 kwietnia 1946 roku. Dotyczyło ono obywateli niemieckich, którzy przed 1 stycznia 1945 r. zamieszkiwali na tym obszarze.

Sprawy te regulowała Ustawa z dnia 28 kwietnia 1946 roku o obywatelstwie Państwa Polskiego osób narodowości polskiej zamieszkałych na obszarze Ziem Odzyskanych (Dz.U. Nr 15, poz. 105 i 106):

Art. 1. Obywatelstwo polskie przysługiwało osobie, która udowodniła swą polską narodowość przed komisją weryfikacyjną (narodowościową) i uzyskała na tej podstawie stwierdzenie swej polskiej narodowości przez właściwą władzę administracji ogólnej I instancji oraz złożyła deklarację wierności Narodowi i Państwu Polskiemu.

Art. 2. Dla osób, które nie były weryfikowane w trybie art. 1 z przyczyn, zasługujący na uwzględnienie, właściwą do stwierdzenia polskiej narodowości jest władza administracji ogólnej I instancji ostatniego miejsca zamieszkania.

Kryteria, określone przez MZO z 1946 roku – za osobę przynależną do narodu polskiego należało uznać osobę pochodzenia polskiego lub wykazującą łączność z narodem polskim przez używanie języka polskiego, przynależność do organizacji polskich, udziale w walce o polskość czy też pielęgnowania w rodzinie polskich obyczajów i utrzymania związków z Polakami. Polskie brzmienia imion i nazwisk, wykazanie pokrewieństwa z Polakami.

/- Tomasz Browarek, Polityka państwa polskiego wobec ludności rodzimej na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945-1949, Zakład Badań Etnicznych, Wydział Politologii Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, <http://dspace.uni.lodz.pl>

- Dziennik Ustaw 1946, Nr 15, Poz. 105, 106/

BIBLIOGRAFIA

Jaworski Mieczysław, Na piastowskim szlaku: działalność Ministerstwa Ziem Odzyskanych w latach 1945-1948, Warszawa 1973.

Kuszyk Karolina, Poniemieckie, Wydawnictwo: Czarne, 2019.

Roszkowski Wojciech, Historia Polski 1945-2005, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006.

Rybicki Hieronim, Powstanie i działalność władzy ludowej na zachodnich i północnych obszarach Polski: 1945-1949, Poznań 1976.

Strauchold Grzegorz, polska ludność rodzima ziem zachodnich i północnych: opinie nie tylko publiczne z lat 1944-1948, Olsztyn 1995.

Strauchold Grzegorz, Autochtoni polscy, niemieccy, czy...Od nacjonalizmu do komunizmu (1945-1949), Toruń 2001.

Strauchold Grzegorz, Myśl zachodnia i jej realizacja w Polsce Ludowej w latach 1945-1957, Toruń 2003.

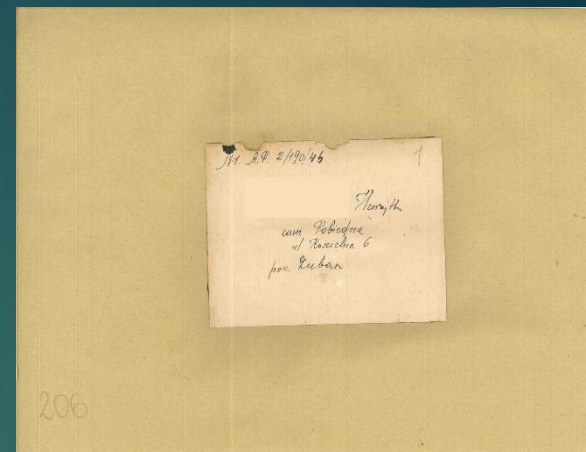
Zalesiński Łukasz, Ziemie Odzyskane. Jak zdobywano polski Dzik Zachód, onet.pl, 21 stycznia 2021.

W aktach Zespołu Starostwo Powiatowe w Lubaniu, Dowody dotyczące nadania obywatelstwa polskiego 1945-1948 (w opracowaniu) znajduje się dokumentacja osób, które ubiegały się o nadania obywatelstwa polskiego w latach 1945-1948, mieszkające wówczas na terenie powiatu lubańskiego. Są to dokumenty urzędowe, druki, pisma otrzymane z różnych instytucji w sprawie dotyczącej

osoby weryfikowanej: Wniosek o stwierdzenie polskiej przynależności narodowej (wzór nr 1), akty urodzenia, małżeństwa, zgonu członków rodziny, zaświadczenie z Polskiego Związku Zachodniego, Zarząd Obwodowy, opinia z Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa, postanowienia sądowe np. w sprawie rehabilitacyjnej, deklaracja Wierności Narodowi Polskiemu, tymczasowy dokument tożsamości oraz dokumentacja inna, taka jak: podanie, życiorys, zeznania świadków. Zachowana dokumentacja nie jest jednorodna.

Zbiór dokumentacji „Dowody dotyczące nadania obywatelstwa polskiego. 1945-1948 (w opracowaniu), który jest częścią zespołu archiwalnego NR 28. Starostwo Powiatowe w Lubaniu, 1945-1950, liczy około 300 jednostek archiwalnych (kopert). Każda teczka to osobna sprawa dotycząca jednej osoby (rodziny). Terytorialnie Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Oddział w Bolesławcu polega obszar trzech powiatów: bolesławiecki, lubański i zgorzelecki. Dokumentacja tego rodzaju zachowała się dla powiatu lubańskiego. Po opracowaniu dokumenty muszą zostać poddane konserwacji.

Nr. 2/190/46
 Wzrost Nr. 290
 Zawiadanie nr. 1
 Odesłano do U.B. 9.10.46
 Odesłano z K. W. 25.11.46
 Odesłano do U.B. na nadst. 9.11.46
 Nr. rej. 194
 Wydział Godyja 7.12.46
 Dział Godyja 7.12.46
 Odsłonięto pismo

DO
 Władzy Adm. Obs. I Inst.
 Lubanin

Wniosek
 o stwierdzenie polskiej przynależności
 i imię i nazwisko *Kawista*
 z imieniem *Tobiasz* i nazwiskiem *Lubiński*

Proszę o stwierdzenie mojej przynależności do narodu polskiego do
 wie mi tymczasowego dowodu polskiej przynależności narodowej.
 Jednocześnie proszę o stwierdzenie polskiej przynależności narodo-
 wej moich małoletnich dzieci /porozój i t l-tu

- 1/ ----- ur. dn. w -----
- 2/ ----- ur. dn. w -----
- 3/ ----- ur. dn. w -----

itd.
 Wobec tego uznaję za następująco:
 /W imię i nazwisko i okoliczności, uważam je za wniosek jaki:
 pochodzenie, związki rodzinne, przynależność do polskich organizacji
 wychowanie w duchu polskim, związki przyjaźni itp./
*urodzona na polskim Górnym Śląsku, mówiąca język
 polski, krewnych polaków*

- W szczególności moich świadków stwierdzając mogą świadkowie:
- 1/ *Zachłoch Kazimierz* *Wojczak, Gajlowka*
 - 2/ *Fatorak Jan* *Leśnik K. Witosa*

- Celem podania wiadomości o:
1. metryce urodzeni
 2. akt ślubu
 3. aktów
 4. zaświadczenie *odpis z Karty plebiscytowej Śląsk*
 - 5.
 - 6.

Do
 Starostwa Powiatowego
 w Lubanin
 Dot.: karta
 obywatelstwa polskiego

Podanie

Ja niżej podpisana, Henryka, żona *T. Bobek*
 proszę o udzielenie mi obywatelstwa polskiego, notując
 swoje podanie następująco:

*Urodziłam się na polskim Górnym Śląsku w miejscowości
 Studzianka pow. Paszewa dnia 27.12.1875.*
*Mimo że wyjechałam za męża za niemiecką państwo w roku 1896,
 mieszkając do roku 1933 w Katowicach, wyjechałam do Polski
 czego dowodem jest odpis Karty plebiscytowej Górno-Sląskiej
 z roku 1921, w której zamieszczono, że oddałam głos dla Polski.*
Do polskości mówię potymnie.
*Mając powyżej lat 70, nie orientuję się w przepisach
 i rozporządzeniach. Popieram po świadomości mojej
 przez mojego bratostwa, polak, składam niniejsze podanie
 i upraszam proszę o przychylny rozpatrzenie się.*

Nohatów, dnia 16.10.46.

Wierzęgodność własnoręcznego podpisu
 Henryki Paszura Zarząd Gminy w Lubanin
 Pełniący, dnia 17.11.1946
Henryka Bobek

ow. Zw. Samorz. w Lubaniu. LUBAN, dnia 19. XII 1946r. 261

Kasa Przyjmie

Rok obrach. 1946/47 od *ob. Heintze* Asygnacja Nr. 0014

Tytułem	Folio strona Ks. Kont.	Na rachunek	Budżet			Suma	
			Dz	§	Poz.	zl.	gr.
<i>Opłata wycieczek z wycieczek</i>		<i>Doch. budż.</i>				<i>500</i>	<i>-</i>
Razem						<i>500</i>	<i>-</i>

słownie zł. *dwieście złotych*

Rachmistrz *Heintze* Kasjer

Urząd pod zarządem Starostwa. Nr. 26

Starostwo Powiatowe w Lubaniu, dnia 25. XI. 1946 265

Wpłynęło dnia 28. XI. 1946 L. dz. 112/5/46

Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lubaniu

Wniosek z piśmie z dn. 12. XI. 46. S. dz. 112/5/46 Gminna Rada Narodowa domaga się na podstawie zebranych informacji o opinii Głównego Zarządu Gminny Powiatowej Rady Narodowej, w sprawie wniosku o przyznanie emerytalnego świadczenia dla *Henriette* i córki *Henriette* z Zangola Gminy Powiatowej w Sokolowie, nie zatrudnionej w żadnej z wyżej wymienionych jednostek.

12. 7. 1946

Zamieszanie przyznania

Starostwo Powiatowe Lubanckie, Luban, dnia 9 listopada 1946r. 262

Ref. Administr.-Prawy Nr. a. P. 2/39/46; 2/190/46; 2/195/46; 2/196/46; 2/197/46

stwierdzenie polskiej przynależności narodowej

DO Powiatowej Rady Narodowej w Lubaniu

Prześyłam piec podan w sprawie objętej przedmi tem, celem wyrażenia opinii.--

Zaznaczam, że wniosek Gminnej Rady Narodowej winien być umotywowany zarówno w wypadku odmowy, jak i w wypadku pozytywnego załatwienia.--

TERMIN 1. XII. 46r.

Załącznikow 52

Starosta /-Klimaszewski Stawisk w/z Krysa Michał

- 2/39/46 Strasz Stanisław zal. 12 - *oryginał*
- 2/190/46 *Henrietta* zal. 6
- 2/195/46 *Eßler Marianna* " 12
- 2/196/46 *Schulze Alfred* " 16
- 2/197/46 *Lange Hilda* " 6

Powiatowa Rada Narodowa w Lubaniu, Luban, dnia 29. XI. 46r. 264

L. dz. 112/5/46

Stwierdzenie polskiej przynależności narodowej *Henriette*

Do Starostwa Powiatowego w Lubaniu

W załączeniu przedkładam akta w/w z opinia Gminnej Rady Narodowej do dalszego użytku urzędowego.

WICE PRZEDSIĘDWODZĄCY Powiatowej Rady Narodowej w Lubaniu

(-) *Rusiecki*

12. 7. 1946

STAROSTWO POWIATOWE
Lubanskie

Luban, dn. 7.12.1946r. ²⁶³

Ref. Pr. no. administr.
Nr. A.P. 2.190/46

Decyzja

Stwierdza się polska przynależność narodowa
Henrietta Sam. Pobiedzka, ul. Kosciuszki 6

~~oraz jego małoletnie dzieci~~

~~niosek~~
~~o polską przynależność narodową zaliczania się odmownie~~

~~Od decyzji odmownej przysługuje prawo odwołania się
w ciągu 7-mia dni od daty doręczenia niniejszego.~~

Starosta
24 Ref. Pr. no. administr.
Henrietta Sam.
/Morawska-Sarowska Irena/

W O E E

²⁶³
7 grudnia 6

Ref. Administr.-Prawny
A.P. 190/46

DO Zarządu Gminy
w Pobiedzku

W załączeniu przesyłam decyzje ob. *Henrietty*,
dalem doręczenia zainteresowanej za pokwitowaniem zwrócić --

Zal.-1

Za Starostę
2 Ref. Administr.-Prawny
/Morawska-Sarowska Irena/

Łatwość
Otrzymało da. 10.12.46
Prześlano da. 10.12.46
Sprawdzono da. 11.12.46
Wysłano da. 11.12.46
Henrietta Sam.

Pokwitowanie

Kwituję odbiór decyzji Starostwa Powiatowego w Lubaniu
z dnia 7.XII.1946 Nr. P. 190/46 w sprawie stwierdzenia polskiej
przynależności narodowej, doręczoną mi w dniu 4.1.1947 r.

Doręczyła Burzajska O. Otrzymała

Dnia 4.1.1947 r. *Henrietta*

ZARZĄD GMINY W POBIEZDZKU
pow. lubuskiego.

Pobiedzka, dnia 4.1.1947 r. ²⁶⁶

Nr. N.A.P. 2/190/46
12.7.11.46

Do Starostwa Powiatowego

Ref. Holus. Pr. w Lubaniu.

Przedkłada się pokwitowanie z doręczenia decyzji
w sprawie stwierdzenia polskiej przynależności narodowej
Henrietty Sam. w Pobiedzku ul. Kosciuszki Nr. 6.

Zal. 1.

Wojt Gminy Pobiedzkiej
Henryk
ul. Kosciuszki 2.

dotyczy do akt.

270

Deklaracja Wiernosci

Podpisany (a) Henrietta od Bobrek
(nazwisko i imie oraz nazwisko panienskie u mezatek)

Syn (corka) _____
(imie ojca i matki oraz panienskie nazwisko matki)

urodzony(a) dnia 27 grudnia roku 1875 w Strupienka, pow. Prusyna
(miejsc. gmina, powiat)

zamieszkały(a) obecnie Gobiedze, p. Luban Kościeln. 6
(dokładne miejsce zamieszkania)

Pomna (y) swojej polskiej przynależności narodowej, przyrzekam uroczyście dochować wierności Narodowi i demokratycznemu Państwu Polskiemu oraz sumiennie wypełniać moje obowiązki obywatelskie. —

G. Luban, dnia _____ 1917 r.

Podpisano w mojej obecności _____
Boconelka 7 (podpis składającego deklarację)

(podpis urzędnika, przyjmującego deklarację)

STAROSTWO POWIATOWE
LUBANSKIE

Ref. prawno-Administracyjny

Nr. A. P. *2/190/46*

271
Lub an, dnia *W styczniu* 1946r.

Tymczasowy Dowod

stwierdzenia polskiej przynależności narodowej.

Na podstawie §§ 3, 8 i 13 zarządzenia Ministra Ziemi Odzyskanych z dnia 6 kwietnia 1946r.
w sprawie tymczasowego stwierdzenia polskiej przynależności narodowej osób zamieszkałych na

obszarze Ziemi Odzyskanych zaświadcza się że

Henrietta c.

(Imię ojca)

urodzona (y)

27 grudnia 1875

w

Studzience, pow. Przemyski

zamieszkały (a)

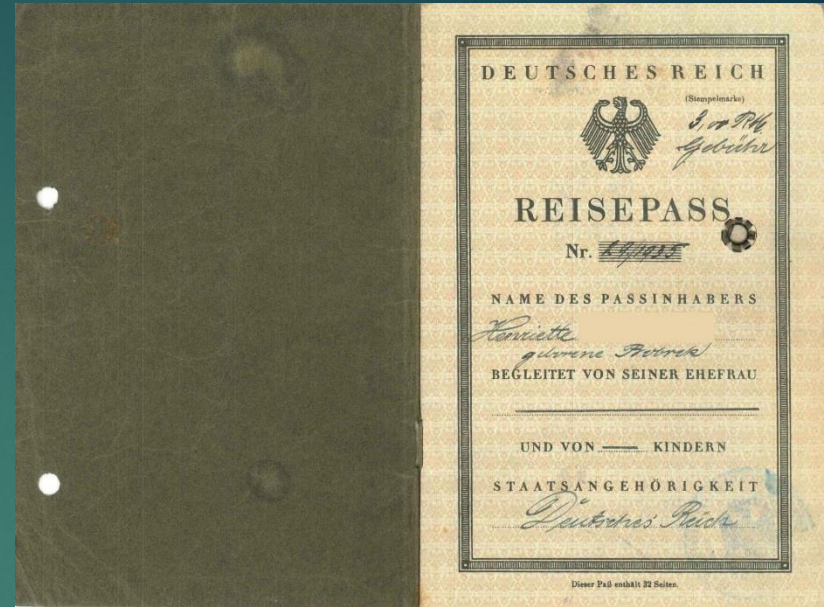
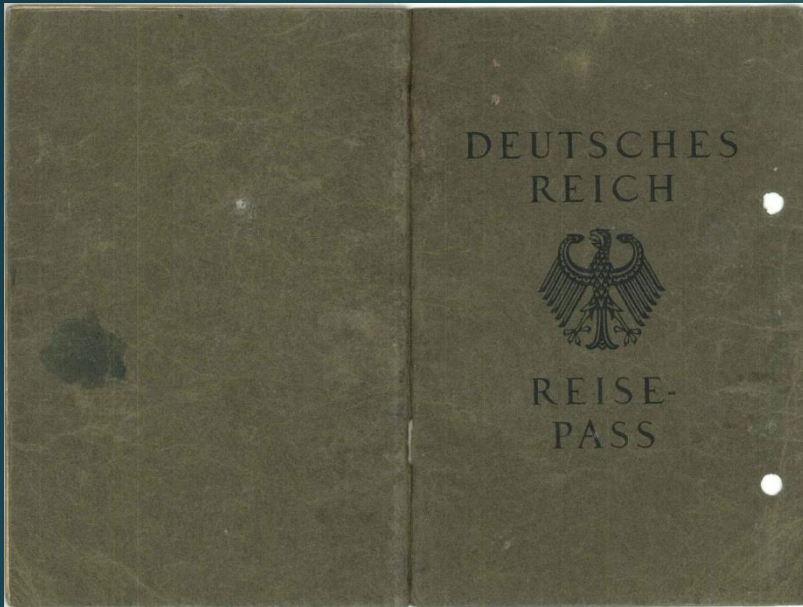
Pobielone, p. Luban, Kościelna 6

posiada polską przynależność narodową. —

Za Starostę Powiatowego
Lubanskiego

Ref. Prawno-Administracyjny
(—) Morawska-Sarnowska Irena

<p style="text-align: center;">Ehefrau</p> <p style="text-align: center;">Unterschrift des Paßinhabers <i>Grünthal</i> und seiner Ehefrau</p> <p style="text-align: center; font-size: small;">Es wird hiermit bescheinigt, daß der Inhaber die durch das obenstehende Lichtbild dargestellte Person ist und die darunter befindliche Unterschrift eigenhändig vollzogen hat.</p> <p style="text-align: center;">Wigandsthal den 29. Januar 1936 Der Amtsvorsteher des Ortsamtes <i>Wigandsthal</i></p>	<p style="text-align: center;">PERSONENBESCHREIBUNG</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%;"></td> <td style="width: 50%; text-align: right;">Ehefrau</td> </tr> <tr> <td>Beruf <i>Ehefrau</i></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Geburtsort <i>Stettin</i></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Geburtsdag <i>27. Dezember 1875</i></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Wohnort <i>Wigandsthal</i></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Gestalt <i>mittel</i></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Gesicht <i>oval</i></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Farbe der Augen <i>braun</i></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Farbe des Haares <i>grau</i></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Besond. Kennzeichen <i>keine</i></td> <td></td> </tr> </table> <p style="text-align: center;">KINDER</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 33%;">Name</th> <th style="width: 33%;">Alter</th> <th style="width: 33%;">Geschlecht</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center;">/</td> </tr> </tbody> </table> <p style="text-align: center;">3</p>		Ehefrau	Beruf <i>Ehefrau</i>		Geburtsort <i>Stettin</i>		Geburtsdag <i>27. Dezember 1875</i>		Wohnort <i>Wigandsthal</i>		Gestalt <i>mittel</i>		Gesicht <i>oval</i>		Farbe der Augen <i>braun</i>		Farbe des Haares <i>grau</i>		Besond. Kennzeichen <i>keine</i>		Name	Alter	Geschlecht	/		
	Ehefrau																										
Beruf <i>Ehefrau</i>																											
Geburtsort <i>Stettin</i>																											
Geburtsdag <i>27. Dezember 1875</i>																											
Wohnort <i>Wigandsthal</i>																											
Gestalt <i>mittel</i>																											
Gesicht <i>oval</i>																											
Farbe der Augen <i>braun</i>																											
Farbe des Haares <i>grau</i>																											
Besond. Kennzeichen <i>keine</i>																											
Name	Alter	Geschlecht																									
/																											

Dieser unser Paß ist für
Zahlungsmittel im Umlauf
bei der unterzeichneten
den 6. März 1936
DEUTSCHE REICHSBANK
AKTIENGESELLSCHAFT
Wohlschube Brunnen U.S. Hauptbahnhof

RM 10.00 in ausländischer
Noten überlassen.
Wigandsthal/leg. 1936
Stadt-Sparkasse Markkissa
Zweigstelle Wigandsthal

No. A. 52 (n. 22)
Berlin, Reichsdruckerei

32

Emplacement des cachets
Miejsce przeznaczone dla Stempli
Platz für Stempel.

N° 1

N° 2

N° 3

N° 4

Commission Interalliée de Gouvernement
et de Plébiscite de Haute-Silésie.

Komisja Międzysojusznicza Rządząca i Plebiscytowa
Górnego Śląska.
Interalliierte Regierungs- und Plebisitzkommission
für Oberschlesien.

CARTE D'IDENTITÉ

Karta legitymacyjna / Legitimationskarte

N° 19281

Pour les habitants domiciliés et nés
dans le Territoire de Plébiscite de Haute-Silésie.

Dla osób urodzonych i zamieszkałych
na obszarze plebiscytowym Górnego Śląska.

Für im Oberschlesischen Abstimmungsgebiet
geborene u. wohnhafte Personen.

In lateinischer Schrift auszufüllen.

Agé de
Wiek
Alter

45 f.

Taille
Wzrost
Größe

1.59 m

Emplacement réservé
pour la photographie
facultative. (4. 4.)

Miejsce dla fotografii
nieobowiązkowej. (4. 4.)

Raum für die
nicht obligatorische
Photographie. (4. 4.)

Signature du titulaire.
Podpis — Unterschrift des Inhabers.

Henriette

Résidence actuelle et adresse
Obecne mieszkanie, adres
Jetziger Aufenthalt u. Adresse

Katowitz

Rathausstr. 6.

Cercle de
Powiat
Kreis

Katowitz

Nom
Nazwisko
Name

Gobrek

(Les femmes mariées doivent ajouter au nom de leur
mari leur nom de jeune fille)
(U kobiet zamężnych także nazwisko rodowe.)
(Verheiratete Frauen haben dem Namen ihres Mannes
ihren Mädchennamen beizufügen.)

Prénoms
Imiona
Vornamen

Henriette

Situation de famille (marié, veuf ou célibataire)
Stan rodzinny (żonaty, zamężna, wdowiec,
wdowa, nieżonaty, niezamężna)

Familienstand (verheiratet — verwitwet oder
ledig)

verh.

Né le
Urodzonym dnia
Geboren am

27. 12. 1875

Lieu de naissance et
cercle
Miejscowość urod-
zenia i Powiat
Geburtsort und Kreis

Hande

Pleß

Habite le territoire de plébiscite depuis le
Zamieszkała na obszarze plebiscytowym od
Im Abstimmungsgebiet wohnhaft seit dem

Le maire.
Burmistrz. Bürgermeister.
Przewodny gminy.
Gemeindevorsteher.

Pilskegler

Cachet de la mairie.
Pieczęć władzy gminnej
Stempel d. Ortshochher

Dane zostały częściowo
zanonimizowane zgodnie
z ogólnym rozporządzeniem
o ochronie danych
osobowych (RODO)

